

Fosterforeldres rettslige posisjon – med re

S Foreldre har som utgangspunkt foreldreansvaret for barnet sitt. Av lov om barn og foreldre § 30 fremgår at barn har rett til omsorg og omtanke fra den eller de som har foreldreansvaret for det.

Daglig omsorg for barnet har foreldrene inntil de frivillig gir denne fra seg ved at barnet plasseres utenfor hjemmet eller inntil omsorgen fratras etter vedtak i fylkesnemnda.

Samtykker foreldrene til at barneverntjenesten fatter vedtak om frivillig plassering utenfor hjemmet etter barnevernloven § 4-4 fjerde ledd, beholder foreldrene kontroll på så vel samvær som plasseringens lengde. I praksis betyr dette at foreldrene når som helst kan trekke samtykket til plasseringen eller kreve en annen samværsordning dersom de av en eller annen grunn ikke lenger er enig med barneverntjenesten. Så lenge barnet er frivillig plassert og foreldrene samtykker i plasseringen, har kommunen påtatt seg å gi barnet omsorg på vegne av foreldrene. Fosterforeldrene gir omsorgen til barnet på vegne av kommunen.

Fratras foreldrene omsorgen etter behandling i fylkesnemnda, får kommunen omsorgsoppgaven uavhengig av hva foreldrene måtte mene om både samvær og plasseringen som sådan. I praksis er det fosterforeldrene som gir omsorg til barnet på vegne av kommunen.

Barns omsorgsbehov skal dekkes, uavhengig av om omsorgspersonen er forelder eller fosterforelder.

Forskjellen mellom fosterforeldre og foreldre kommer til syne når det blir snakk om rettslig posisjon og rettigheter i forhold til barnet og samfunnet for øvrig.

Fosterhjemsavtalen – avtalt omsorg?

Når det gjelder rammene rundt fosterhjemmet, så er det avtalen mellom fosterforeldrene og barneverntjenesten som regulerer godtgjørelsen, utgiftsdekningen og oppdraget som sådan. Denne avtalen kalles gjerne fosterhjemsavtalen, fosterhjemkontrakten eller oppdragsavtalen.

Ved inngåelsen av fosterhjemsavtalen er det nok de langt færreste fosterforeldre som opplever å være i posisjon til å forhandle på vilkårene eller umiddelbart ser noe behov for å endre kontrakten. Det kan være mange årsaker til dette. Konsekvensen er at fosterhjemsavtalene langt på veg er standardkontrakter. Dette innebærer at det er samme type avtale som ligger til grunn for de fleste fosterforeldre.

Standardkontrakter sikrer likhet. Samtidig kan konsekvensen være at den viktige forskjellen for nettopp det bestemte fosterhjemmet, eller fosterbarnet, glipper.

I praksis har det vist seg at det er vansker i forhold til trykderettigheter for fosterforeldre, dette gjelder for eksempel rett til sykepenger. Dette er berørt i Fosterhjemkontakt nr 5/13.

Det er punkter i trykdelovgivningen i forhold til fosterforeldres rettigheter som burde vært endret, nettopp av hensyn til barnet. Det kan ikke være slik at barn i fosterhjem, med sin sårbarhet, får sin situasjon forverret fordi samfunnet ikke i tilstrekkelig grad legger til rette for fosterforeldrenes situasjon og behov.

Part i barnevernsaken?

Det følger av forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e at part i en sak er den "person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder".

Den som er part har som utgangspunkt partsrettigheter.

Med partsrettigheter menes rett til å delta i saken, blant annet rett til å få varsel om hva som skjer i saken, å la seg bistå av advokat, få dokumentinnsyn, være tilstede under forhandlingsmøte i fylkesnemnda og/eller tingretten, inngi tilsvarende og prosesskriv og fremme sitt syn på saken.

I barnevernsaker er foreldre med foreldreansvar som hovedregel part i saken og har partsrettigheter. Forelder uten andel i foreldreansvaret og som heller ikke bor sammen med barnet, vil vanligvis ikke være part i sak om omsorgsovertakelse. Vedkommende vil derimot være part i sak vedrørende samvær og da ha partsrettigheter.

Barnet er alltid part i saken, men har ikke alltid partsrettigheter. Barnevernloven § 6-3 annet ledd bestemmer at et barn som er fylt 15 år og som forstår hva saken gjelder kan "opptre som part og gjøre partsrettigheter gjeldende". Videre fremgår at i "særskilte tilfeller" kan fylkesnemnda innvilge yngre barn partsrettigheter. Det må foretas en konkret vurdering i den enkelte sak om barnet skal tilkjennes partsrettigheter.

Høyesterett har lagt en relativt streng forståelse til grunn i tolkningen av hva som faller inn under "særskilte tilfelle". Barn over syv år eller yngre barn som er i stand til å danne egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas en avgjørelse i sak som vedrører ham eller henne, dette fremgår av barnevernloven § 6-3 første ledd.

Av barnevernloven § 7-9 fremgår at nemnda kan oppnevne talsperson for barn. På denne måten sikres at barnet gis mulighet til å bli hørt i nemnda.

Denne er Fosterhjeskontakts juridiske spalte der advokat Astrid Haram og advokatfullmektig Elisabeth Skjelle Aasdal tar opp barnevernfaglige spørsmål. I denne utgivelse er det Skjelle Aasdal som skriver til spalten. Hun arbeider i Advokat24 AS der hun jobber hovedsaklig med barnevernsaker og bernesaker. Hun har spesialisering med barnrett fra Universitetet i Oslo.

Elisabeth Skjelle Aasdal

tt til å gi omsorg

Fosterforeldre har i utgangspunktet ikke partsstatus i saker etter barnevernloven. Dette bunner i at fosterforeldrene er i en kontraktsposisjon med barneverntjenesten i forhold til det å være fosterforeldre og gi omsorg til fosterbarnet. Fosterforeldrene er barneverntjenestens forlengede arm. Likevel er det unntak til dette utgangspunktet. I det følgende skal noen av disse unntakene belyses.

Tilbakeføringsaker – barnevernloven § 4-21

Det følger av barnevernloven § 4-21 første ledd at fylkesnemnda skal oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse dersom foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Av samme bestemmelse fremgår at omsorgsovertakelsen ikke skal oppheves dersom barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet dersom det blir flyttet.

Det står dessuten i bestemmelsen at fosterforeldrene har en *uttalerett* før nemnda fatter sitt vedtak.. Dette innebærer at fosterforeldrene skal gis mulighet til å si sin mening om saken og presentere sitt syn. Dersom fosterforeldrene ikke gis denne muligheten, vil det innebære saksbehandlingsfeil. Det er imidlertid ingen *uttaleplikt*.

Vanligvis gjennomføres dette ved at fosterforeldrene, dersom de ønsker, leverer en skriftlig uttalelse som presenteres som bevis i saken. Det er uansett vanlig at fosterforeldrene møter som vitne i fylkesnemnda eller tingretten. De vil da få mulighet til å redegjøre for sitt syn på saken.

Uttaleretten utløser ikke noen øvrige prosessuelle rettigheter.

Fosterforeldrene har for eksempel ikke rett til å få dekket kostnader til advokatbistand eller rett til dokumentinnsyn. De har heller ikke rett til å følge saken som tilhører i salen.

Flyttevedtak – barnevernloven § 4-17

Barnevernloven § 4-17 bestemmer at barnverntjenesten kan beslutte å flytte

Kontaktinformasjon:

Tlf.: 241 46407/99398781

e-post: esa@advokat24.as

barnet dersom ”endrede forhold gjør det nødvendig eller det må anses til beste for barnet”. Videre følger at flyttevedtaket kan påklages til fylkesnemnda.

Det skal fattes flyttevedtak dersom barneverntjenesten har et reelt valg i forhold til å la barnet bli boende i fosterhjemmet eller flytte til ny omsorgsbasis, enten nytt fosterhjem eller institusjon.

Dersom fosterforeldrene fortsatt ønsker barnet plassert hos seg og barneverntjenesten likevel velger å flytte barnet, har barneverntjenesten et slikt valg. Det er i disse situasjonene det skal fattes vedtak etter bestemmelsen.

Dersom fosterhjemmet sier opp avtalen har ikke barneverntjenesten noe reelt valg. Plasseringen vil da opphøre og barnet må flyttes. I slike tilfeller skal det ikke fattes vedtak etter barnevernloven § 4-17. I praksis gjør barneverntjenesten da en beslutning om flytting. Denne kan da ikke påklages.

Hvem som har klagerett på vedtak om flytting reguleres ikke av barnevernloven, men av forvaltningsloven § 28. Av forvaltningsloven § 28 første ledd fremgår at enkeltvedtak kan påklages av ”en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken” til det forvaltningsorgan som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket.

Barnet selv og foreldrene har klageadgang på flyttevedtaket i kraft av å være part. Når det gjelder fosterforeldrene så må det vurderes om de har ”rettslig klageinteresse i saken”.

For fosterforeldrenes del må det foretas en helt konkret vurdering av hvorvidt de er så berørt av vedtaket at de har rettslig klageinteresse.

Det er flere momenter som tenkes å være relevante i vurderingen av hvorvidt fosterforeldrene har rettslig klageinteresse.

At plasseringen er gjennomført og

dens varighet, vil være sentralt. Jo lengre barnet har bodd i fosterhjemmet, jo mer taler dette for at fosterforeldrene bør ha klagerett i forhold til flyttevedtaket.

Barnets alder vil også ha betydning. To år i fosterhjem er hele livet for en 2-åring, for et barn som var 14 år da det flyttet til fosterhjemmet er to år ikke like lenge. Tilknytningen mellom fosterforeldrene og fosterbarnet vil også være relevant og i hvilken grad denne er utviklingsstøttende for barnet. Sentralt vil også være årsaken til at barnet flyttes.

Departementet har uttalt, i *Retningslinjer om saksbehandlingen i barnevernet* av 1. november 1995, at dersom flyttevedtaket er begrunnet i forhold i fosterhjemmet, så taler dette for at fosterforeldrene bør anses som parter. Dette vil typisk være i de tilfellene hvor barneverntjenesten mener at fosterhjemmet ikke gir tilstrekkelig god nok omsorg til barnet.

Dersom fosterforeldrene vurderes å ha rettslig klageinteresse og benytter seg av sin rett til å klage, vil de ha partsstilling i klagesaken. Dette innebærer blant annet rett til innsyn i sakens dokumenter.

Et spesielt tilfelle er hvor barnet selv ønsker å flytte fra fosterhjemmet og barneverntjenesten fatter flyttevedtak mot fosterforeldrenes ønske. Når dette skjer vil fosterforeldrenes klagerett sikre at saken blir godt opplyst og forhåpentligvis bidra til at det fattes et riktig vedtak som gagnar barnet over tid.

Samværsaker – barnevernloven § 4-19

Fosterforeldre har normalt sett heller ikke partsstatus i sak om samvær. Imidlertid er det uttalt av departementet, i *Retningslinjer om saksbehandlingen i barnevernet* av 1. november 1995, at

fosterforeldre etter en konkret vurdering kan tenkes å anses som part i samværsaker hvor samværet griper langt inn i hverdagen til fosterfamilien.

Dette vil blant annet kunne være tilfellet dersom det skal være samvær svært hyppig. I slike tilfeller vil fosterfamilien bli bundet opp i forhold til både tid og sted. Det må vurderes fra sak til sak hvilket samværsomfang som kan sies å være inngripende nok i fosterfamiliens liv til å utløse partsstatus.

I saker hvor fosterforeldrene deler barneverntjenestens syn på samværsforslaget, kan det være viktig at fosterforeldrene anmoder om partsstatus for å forstå rekkevidden og innholdet av samværet som foreslås.

Dersom fosterforeldrene er uenige i samværsforslaget vil det være særlig viktig at de anmoder om partsstatus for å fremme sitt syn på saken og slik sett bidra til at vedtaket får riktig innhold.

Avslutningsvis

Høsten 2013 lanserte daværende regjering en strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom med navnet ”Barndommen kommer ikke i reprise”. I forordet nevnes spesifikt at ”[u]tsatte barn skal føle seg ivaretatt, sett og hørt”.

Fosterbarn har en sårbarhet som må hensyntas, også når det tilsynelatende går bra. Styrkes fosterforeldrenes rettigheter kan de fullt ut konsentrere seg om barnet, noe som er til barnets beste.